

Таращенко Володимир Анатолійович
*кандидат економічних наук, доцент,
докторант*
Державний податковий університет
Tarashchenko Volodymyr
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student*
State Tax University
ORCID: 0000-0002-4873-982X

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-5-9920

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

TAX SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY: ASSESSMENT OF INFLUENCING FACTORS AND WAYS OF ENSURING

Анотація. Вступ. Податки та податкова політика є найважливішим елементом системи забезпечення економічної безпеки. Значення податкової складової економічної безпеки багаторазово зростає з переходом до економіки, що базується на ринкових принципах і механізмах господарювання. Це актуалізує проблему податкової безпеки в системі економічної безпеки, а також висуває як одне з пріоритетних завдань у сфері забезпечення національної економічної безпеки розробку комплексу заходів, спрямованих на протидію та нейтралізацію загроз. У статті охарактеризовано необхідність податкових надходжень до державного бюджету країни: фінансування громадських потреб, створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення рівності та справедливості, забезпечення фінансової стабільності.

Мета статті. Дослідження факторів, які впливають на податкову безпеку національної економіки та пошук шляхів забезпечення податкової безпеки національної економіки.

Матеріали і методи. Матеріал дослідження складається з робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників, які активно вивчають аспекти забезпечення податкової безпеки національної економіки. У процесі проведення дослідження були використані наступні наукові методи: аналіз, синтез (для оцінки надходжень до державного бюджету України, економічних показників України, рівня податкових ставок, податкового індексу в Україні, виконання державного бюджету України) та логічне узагальнення результатів для формулювання висновків.

Результати. Здійснено оцінку факторів, які впливають на податкову безпеку національної економіки: податкова політика держави, стан економіки, бізнес-середовище та рівень податкових ставок, податкова мораль, глобальні податкові системи та міжнародні податкові угоди, недекларований дохід та штучні механізми уникнення сплати податків. Проаналізовано динаміку надходжень до державного бюджету. Аналіз показав зростання обсягів податкових надходжень. Досліджено динаміку економічних показників (зменшилась кількість зареєстрованих безробітних, зменшилась потреба роботодавців у працівниках, знизився рівень інфляції), рівня податкових ставок (рівень аналізованих податкових ставок за останні три роки залишився незмінний), сприйняття умов оподаткування громадянами і бізнесом (спостерігається зниження індексу), податкового боргу (за досліджуваний період податковий борг збільшився). Оцінено стан виконання державного бюджету України. За 2021–2023 рр. зріс дефіцит державного бюджету. Запропоновано шляхи забезпечення податкової безпеки національної економіки: поліпшення податкового законодавства, розвиток контролю над виконанням податкових зобов'язань, пропаганда податкової свідомості, співпраця з міжнародними організаціями, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

Перспективи. Перспективи податкової безпеки національної економіки визначаються комплексом факторів, що включають економічну, політичну, технологічну та соціальну динаміку. Зростання міжнародних економічних зв'язків створює складніші умови для оподаткування. Співробітництво між країнами у сфері обміну інформацією та боротьби з податковими ухиленнями може покращити податкову безпеку. Використання нових технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, може полегшити моніторинг податкових процесів та запобігання шахрайству. Реформи в системі

оподаткування можуть спростити процеси сплати податків, зменшити корупцію та забезпечити більшу прозорість. Зміни в демографічній структурі населення, такі як зростання кількості пенсіонерів у відношенні до активного населення, можуть вплинути на податкові навантаження та потреби в соціальних виплатах. Розробка екологічної податкової політики може стати ключовим чинником у забезпеченні сталого розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Врахування цих та інших факторів допоможе розробити стратегії, спрямовані на покращення податкової безпеки національної економіки в майбутньому.

Ключові слова: податкова безпека, податки, податкові ставки, податкова політика, податкова мораль, податковий борг.

Summary. Introduction. Taxes and tax policy are the most important element of the economic security system. The value of the tax component of economic security increases many times with the transition to an economy based on market principles and mechanisms of management. This actualizes the problem of tax security in the system of economic security, and also puts forward as one of the priority tasks in the field of ensuring national economic security the development of a set of measures aimed at countering and neutralizing threats. The article describes the need for tax revenues to the country's state budget: financing public needs, creating a favorable investment climate, ensuring equality and justice, ensuring financial stability.

Purpose. Study of factors that affect the tax security of the national economy and search for ways to ensure the tax security of the national economy.

Materials and methods. The research material consists of the works of domestic and foreign researchers who are actively studying aspects of ensuring the tax security of the national economy. In the process of conducting the research, the following scientific methods were used: analysis, synthesis (to assess revenues to the state budget of Ukraine, economic indicators of Ukraine, the level of tax rates, the tax index in Ukraine, the implementation of the state budget of Ukraine) and a logical generalization of the results to formulate conclusions.

Results. An assessment of the factors affecting the tax security of the national economy was carried out: state tax policy, the state of the economy, the business environment and the level of tax rates, tax morality, global tax systems and international tax agreements, undeclared income and artificial tax avoidance mechanisms. The dynamics of revenues to the state budget were analyzed. The analysis showed an increase in tax revenues. The dynamics of economic indicators (the number of registered unemployed decreased, employers' need for workers decreased, the inflation rate decreased), the level of tax rates (the level of the analyzed tax rates over the past three years remained unchanged), the perception of taxation conditions by citizens and businesses (a decrease in the index was observed), tax debt (the tax debt increased during the researched period). The state of implementation of the state budget of Ukraine was assessed. In 2021–2023, the state budget deficit increased. Ways to ensure tax security of the national economy are proposed: improvement of tax legislation, development of control over the fulfillment of tax obligations, promotion of tax awareness, cooperation with international organizations, promotion of the development of small and medium-sized businesses.

Discussion. The prospects of tax security of the national economy are determined by a complex of factors, including economic, political, technological and social dynamics. The growth of international economic ties creates more complex conditions for taxation. Cooperation between countries in the field of information exchange and combating tax evasion can improve tax security. The use of new technologies such as artificial intelligence, data analytics and blockchain can facilitate the monitoring of tax processes and the prevention of fraud. Tax reforms can simplify tax payment processes, reduce corruption and ensure greater transparency. Changes in the demographic structure of the population, such as the increase in the number of retirees in relation to the active population, can affect the tax burden and the need for social benefits. The development of an ecological tax policy can become a key factor in ensuring sustainable development and minimizing the negative impact on the environment. Taking into account these and other factors will help to develop strategies aimed at improving the tax security of the national economy in the future.

Key words: tax security, taxes, tax rates, tax policy, tax morality, tax debt.

Постановка проблеми. У сучасному світі забезпечення економічної безпеки, тобто досягнення сталого економічного стану та подальшого його розвитку є однією з провідних цілей кожної держави. Зі збільшенням кількості та масштабності економічних злочинів це питання постає перед політичними діячами дедалі гостріше. Однак прагнення до досягнення економічної безпеки в державі розкриває всю складність та багатогранність цієї проблеми. Забезпечення стабільності та сталого економічного зростання потребує налагодженості та чіткої організації найрізноманітніших сфер діяльності держави. Так, однією зі складових економічної безпеки є податкова безпека, що визначається

таким станом економіки, за якого забезпечується безперервне та достатнє фінансування держави.

Проте податкова система є не лише фінансовим ресурсом. Вона впливає на рівень економічної безпеки за трьома напрямками: фінансове забезпечення видатків держави, формування соціально орієнтованої бюджетної політики та вирішення проблеми незбалансованості бюджету; як інструмент регулювання економічних та соціальних процесів; як чинник залежності держави від платників податків та регіонів. Таким чином, слід сказати, що податкова система є одночасно ресурсом та інструментом забезпечення економічної безпеки та фактором виникнення загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням факторів, які впливають на податкову безпеку національної економіки займалися українські вчені. Зокрема, Крамаренко К. М., Сахно І. В. [8] висвітлили роль податкової безпеки в системі фінансово-економічної безпеки держави. Кушнерук О. Й., Алексеєнко Н. М. [9] розглянули податкову безпеку, яка є одним із чинників економічного зростання та складовою економічної (фінансової) безпеки. Гасанов С. С. [2] окреслив теоретичні й управлінські взаємозв'язки «фіскальні правила — фіскальна відповідальність — фіскальна безпека — економічна безпека — національна безпека». Подік І. І. [14; 15] визначила місце податків у системі економічної безпеки держави та показала їх вплив на складові елементи економічної безпеки. Крім того, проаналізувала основні методи оцінки податкової безпеки держави та запропонувала авторський перелік індикаторів. Барановський О. І. [1] виявив чинники, що визначають стан податкової безпеки; визначено існуючі та потенційні загрози податковій безпеці. Глухова В. І., Скрипник Л. І. [3] проаналізували динаміку та структуру податків і зборів в Україні. Малий В. М. [10] провів дослідження та аналізував публікації вчених, що займаються дослідженням концепції «податкова безпека». Нешко Р. М. та Матвійчук В. І. [13] виконали аналіз рівня податкової безпеки в Україні, виявили проблеми, та запропонували рекомендації з її підвищення, а також рівня фінансової безпеки країни взагалі. Іващенко Г. А. [7] дослідив складові податкової безпеки організації.

Мета статті. Дослідження факторів, які впливають на податкову безпеку національної економіки та пошук шляхів забезпечення податкової безпеки національної економіки.

Матеріали і методи. Матеріал дослідження складається з робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників, які активно вивчають аспекти забезпечення податкової безпеки національної економіки. У процесі проведення дослідження були використані наступні наукові методи: аналіз, синтез (для оцінки надходжень до державного бюджету України, економічних показників України, рівня податкових ставок, податкового індексу в Україні, виконання державного бюджету України) та логічне узагальнення результатів для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення податкової безпеки національної економіки є важливим аспектом забезпечення фінансової стабільності та розвитку країни. Податкові надходження є основним джерелом доходів для державного бюджету, які використовуються для фінансування соціальних програм, інфраструктури, охорони здоров'я, освіти та інших громадських потреб. Забезпечення ефективного збору податків та боротьби з податковими ухиленнями дозволяє забезпечити необхідні

ресурси для розвитку країни та підтримки її громадян. Надійна система оподаткування сприяє створенню сприятливого клімату для інвесторів, оскільки вона забезпечує прозорість та стабільність у сфері оподаткування. Це сприяє залученню іноземних інвестицій та стимулює внутрішні інвестиції, що сприяє економічному зростанню та розвитку. Ефективна система оподаткування дозволяє забезпечити рівноправне ставлення до всіх суб'єктів господарювання та громадян, уникнути податкових пільг та переваг для обраних груп. Це сприяє збалансованому розподілу податкового навантаження та підтримує соціальну справедливість. Недостатній збір податків або великі обсяги податкових ухилень можуть призвести до дефіциту в бюджеті та збільшення державного боргу, що загрожує фінансовій стабільності країни. Забезпечення ефективного збору податків та запобігання податковим ухиленням допомагає уникнути таких негативних наслідків.

Податкова безпека є однією з важливих складових стабільності національної економіки. Вона визначається не лише рівнем збору податків, але й ефективністю податкової системи, її здатністю забезпечувати необхідні доходи для функціонування держави та одночасно заохочувати економічний зріст та інвестиції. Однак, існують фактори, які можуть вплинути на податкову безпеку національної економіки.

Податкова політика держави визначає обсяг та структуру збору податків. Необережне планування або надмірне оподаткування може призвести до зниження податкової бази та зростання нелегальних податкових схем, що підірвуть податкову безпеку.

Податкова політика держави відіграє ключову роль у формуванні обсягу та структури збору податків (табл. 1). Її ефективність безпосередньо впливає на економічний розвиток країни та її фінансову стійкість. Важливо зазначити, що недбале планування або надмірне оподаткування можуть мати серйозні наслідки для податкової системи.

За досліджуваний період спостерігається збільшення податкових надходжень до державного бюджету на 20,17%. Зокрема, значно зросли обсяги податків та збір на доходи фізичних осіб (на 50,44%) та акцизних податків з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (на 48,15%). Проте зменшились надходження від екологічного податку (на 6,33%), рентної плати за користування надрами (на 25,82%), податків на прибуток підприємств (на 2,62%).

Коли податки стають надто важкими для платників або не відповідають реальному стану економіки, це може призвести до низької спроможності платників податків виконувати свої фінансові зобов'язання перед державою. Це може виникнути через недостатній рівень довіри до податкової

Таблиця 1

Динаміка надходжень до державного бюджету України за 2021–2023 рр., тис. грн.

Назва платежу	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023	Зміни 2023 р. до 2021 р., %
Всього по ДПС до державного бюджету (сальдо), з них:	652076 370,9	698 719 512,9	783 599 339,5	+20,17
податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	155 774 751,5	213 947 959,9	214 639 287,2	+37,79
податок та збір на доходи фізичних осіб	137 555 220,3	148 427 272,0	206 944 764,7	+50,44
податок на прибуток підприємств	147 751 747,4	117 049 864,1	143 837 124,3	-2,65
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	82 858 368,8	60 699 106,3	92 583 935,0	+11,74
рентна плата за користування надрами	75 569 225,2	81 011 738,4	56 056 869,9	-25,82
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	14 939 055,6	20 553 488,6	22 132 854,0	+48,15
екологічний податок	3 915 851,0	3 322 368,2	3 667 859,0	-6,33

Джерело: систематизовано автором на основі [4]

системи, а також через відчуття невідповідності між обсягом податкових витрат та рівнем надання державних послуг.

Більше того, надмірне оподаткування може стимулювати зростання тіньової економіки та нелегальних податкових схем. Коли платникам податків стає вигідніше уникати сплати податків шляхом уведення в обіг неофіційних або нелегальних схем, це може призвести до значного зменшення податкової бази. В результаті держава може втратити значні фінансові ресурси, необхідні для забезпечення різноманітних соціальних та економічних потреб свого населення.

Стан економіки є важливим чинником, що визначає обсяг податкових надходжень до державного бюджету. Рівень безробіття та інфляції прямо впливають на рівень доходів громадян, розвиток бізнесу та споживання. У періоди економічної нестабільності, такої як рецесія або фінансова криза, спадає активність на ринку, що може призвести до зменшення виробництва, зростання безробіття та зниження доходів населення (табл. 2).

За 2021–2023 рр. покращився стан ринку праці: відбулося зменшення кількості безробітних

(на 198,9 тис. осіб), зменшилась потреба роботодавців у працівниках, навантаження на одне робоче місце зменшилось від 7 до 3 працівників на 1 місце. Крім того, зменшився рівень інфляції на 4,9 пункти. Тому, можемо припустити, що й доходи населення також зросли за останні три роки.

Збільшення доходів населення автоматично впливає на їх спроможність сплачувати податки. При вищих доходах громадяни мають можливість збільшити свої витрати, що може призвести до збільшення обсягу споживчої активності та обороту в економіці. Це, в свою чергу, призводить до збільшення обсягу податкових надходжень через зростання обсягу оподаткованого обороту.

Більше того, зростання рівня доходів громадян та підйом активності підприємств може призвести до збільшення бюджетних видатків уряду на соціальні та економічні програми. У періоди економічного підйому або стабільності, уряд може не здійснювати фінансові стримування та не скорочувати витрати, щоб зберегти фінансову стійкість країни.

Бізнес-середовище та рівень податкових ставок є ще одними ключовими факторами, які впливають на податкову безпеку національної економіки

Таблиця 2

Динаміка економічних показників України за 2021–2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р.
Кількість зареєстрованих безробітних станом на кінець року, тис. осіб	295	186,5	96,1	-198,9
Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб	41	21,2	32,4	-8,6
Навантаження на 1 вакантну посаду, осіб	7	9	3	-4,0
Рівень інфляції, %	110	126,6	105,1	-4,9

Джерело: систематизовано автором на основі [11; 12]

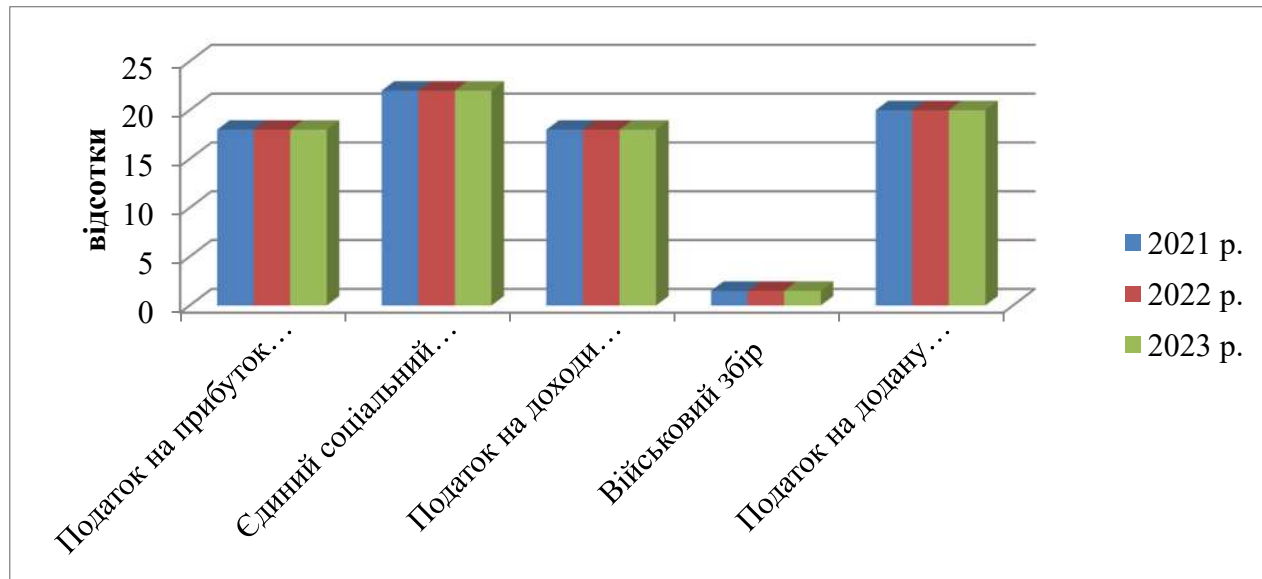

Рис. 1. Динаміка рівня податкових ставок, %
Джерело: систематизовано автором на основі [4]

(рис. 1). Підприємства приймають рішення щодо свого розвитку та інвестицій в залежності від податкового середовища, в якому вони працюють. Високі податкові ставки або складність податкової системи можуть стати перешкодою для бізнесу та стимулювати намагання уникнути або зменшити сплату податків.

Дослідження рівня податкових ставок за 2021–2023 рр. показали, що вони не змінювались.

Коли податкові ставки стають надто високими, це може призвести до зростання фінансового тиску на підприємства, що зменшить їхню прибутковість та конкурентоспроможність на ринку. У таких умовах компанії можуть шукати шляхи для зменшення своїх податкових зобов'язань, включаючи використання податкових хитрощів, переміщення прибутку до країн з меншими податковими ставками або навіть участь у нелегальних податкових схемах.

Непрозорість податкової системи також може сприяти виникненню податкових ухилень. Коли податкові правила є недостатньо чіткими або важкодоступними для розуміння, це створює умови для тлумачень та інтерпретацій, які можуть бути вигідними для платників податків. Невідповідність між законодавством та його застосуванням може призвести до ризику податкових санкцій та втрати довіри до системи.

Податкова мораль є ключовим елементом, що визначає ставлення громадян та бізнесу до ефективності та зрозумілості податкової системи. Вона відображає загальне уявлення суспільства про те, які мають бути податки, як вони мають бути зібрані та як вони мають використовуватися. Низький рівень ефективності та легкості оподаткування, поставлених перед платниками податків, може призвести до різноманітних негативних наслідків, які

впливають на податкову безпеку. Методологічно розрахунок податкового індексу здійснюється шляхом оцінки чотирьох основних факторів, з якими стикається кожен платник податків — від рівня складності податкової звітності та адміністрування до рівня якості роботи податківців:

- якість податкового законодавства;
- обтяжливість/легкість адміністрування податків;
- ступінь фіскального тиску;
- якість податкового обслуговування, роботи податківців. використанням [6].

За проведеним дослідженням динаміки податкового індексу (рис. 2) можемо зробити висновок, що рівень ефективності та легкості оподаткування знизився (індекс зменшився на 0,16). Така тенденція, по-перше, може призвести до порушення податкових обов'язків та стати поширеним в умовах низького рівня зрозумілості системи. Коли громадяни та підприємства не бачать і не сприймають податкову систему, вони можуть бути більш схильними до уникнення або ухилення від сплати податків.

Податкова мораль також може впливати на рівень відповідальності громадян перед законом. Якщо суспільство переконане, що порушення податкових обов'язків є неприйнятним і порушники будуть покарані, то ймовірність відмови від таких порушень значно зростає.

Крім того, низька податкова мораль може призвести до втрати податкових надходжень для державного бюджету. Якщо значна частина населення або підприємств вирішує ухилятися від сплати податків через недовіру до системи, це може призвести до значного зменшення доходів держави, що, в свою чергу, може порушити баланс бюджету та призвести до скорочення видатків на соціальні та економічні програми.

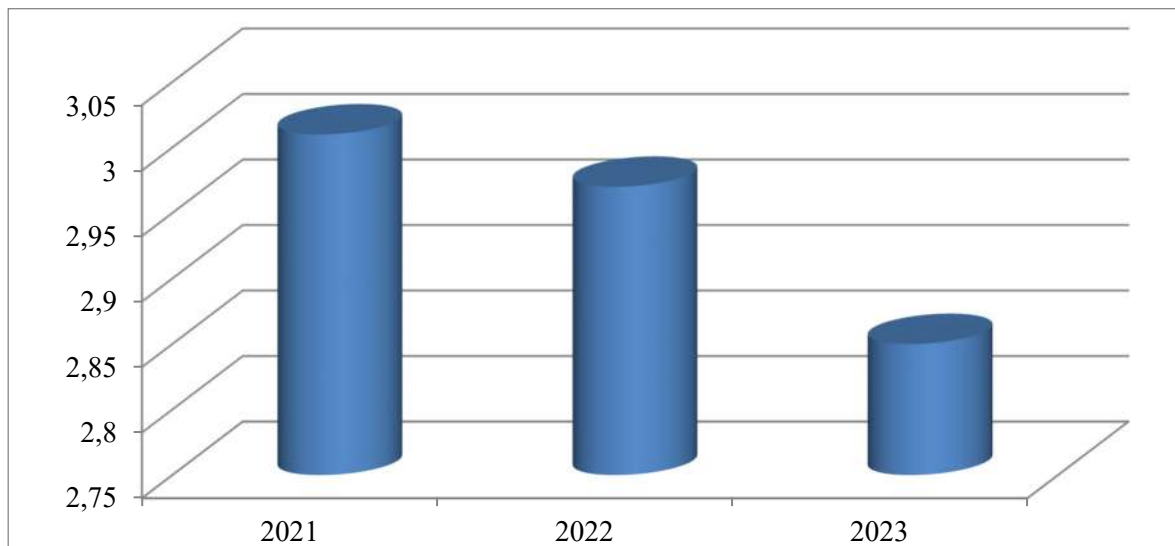

Рис. 2. Динаміка податкового індексу в Україні
Джерело: систематизовано автором на основі [6]

Глобальні податкові системи та міжнародні податкові угоди грають ключову роль у забезпеченні податкової безпеки країни. Оскільки більшість країн у світі взаємодіють у торгівлі та інвестиціях, важливо мати ефективні механізми оподаткування, щоб уникнути подвійного оподаткування або несплати податків. Різні рівні ставок оподаткування та відсутність координації між країнами можуть призвести до того, що корпорації та особи будуть шукати шляхи для уникнення оподаткування, переносячи прибутки та активи в місця з менш високими ставками оподаткування або більш лояльною податковою політикою. Це може створити значні втрати для національних бюджетів і підірвати фінансову стабільність країни. Тому важливо, щоб країни співпрацювали у встановленні міжнародних стандартів оподаткування та укладали відповідні податкові угоди з метою забезпечення справедливого та ефективного оподаткування. Крім того, відсутність ефективного механізму обміну інформацією між країнами може ускладнювати виявлення та переслідування випадків податкових ухилень та уникнень. Недостатня координація також може призвести до зниження загального рівня податкового навантаження, що може порушити баланс у фінансуванні різних секторів економіки та соціальних програм.

Недекларований дохід та штучні механізми уникнення сплати податків становлять серйозну загрозу для стійкості податкової системи країни та ефективності бюджетного планування. Перш за все, така практика призводить до значного зменшення податкових надходжень до бюджету, оскільки недекларований дохід уникає оподаткування, тим самим обтяжуючи фінансове навантаження на тих, хто чесно виплачує податки.

Податковий дефіцит може мати серйозні наслідки для економіки та суспільства в цілому (табл. 3). Він може призвести до зменшення обсягів фінансування соціальних та економічних програм, що в свою чергу загрожує стабільності соціального розвитку, якщо не внести корективи до фінансових планів.

За досліджуваний період (2021–2023 рр.) зросла загальна сума податкового боргу на 31,47%, сума списаної безнадійної заборгованості на 50,08%, проте зменшилась загальна сума боргу по митним платежам на 100%. Недостатній обсяг податкових надходжень може призвести до зростання боргового навантаження країни, оскільки влада може бути змушена позичати гроші на фінансування бюджетних дефіцитів (табл. 4).

За останні три роки (2021–2023 рр.) збільшився дефіцит бюджету України на — 1149014 млн. грн. Це може призвести до подальшого поглиблення фінансових проблем та обмежень у реалізації стратегічних інвестиційних проектів.

Податкова безпека грає ключову роль у стійкому розвитку національної економіки. Ефективна система оподаткування забезпечує стабільні доходи держави, необхідні для забезпечення соціальних потреб, інфраструктури та інших важливих галузей. Однак податкова система може зіткнутися з різними викликами, такими як ухилення від сплати податків, корупція, недосконалість законодавства та інші фактори, які можуть загрожувати податковій безпеці.

Для забезпечення податкової безпеки національної економіки необхідний комплексний підхід, який включає наступні шляхи:

1. Поліпшення податкового законодавства. Податкове законодавство має бути прозорим, чітким та справедливим. Необхідно постійно аналізувати

Таблиця 3

Динаміка податкового боргу України за 2021–2023 рр., млн. грн

	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р., %
Загальна сума податкового боргу (без врахування митних платежів)	105 726,7	144997,3	138997,8	+31,47
Сума списаної безнадійної заборгованості	7 612,2	1574,0	11 424,3	+50,08
Загальна сума боргу по митним платежам	905,2	903,7	0	-100,00

Джерело: систематизовано автором на основі [4]

Таблиця 4

Виконання державного бюджету України за 2021–2023 рр., млн. грн.

Роки	Доходи	Видатки	Сальдо
2021	1296853	1490259	-193406
2022	1787396	2705423	-918028
2023	2671998	4014418	-1342420

Джерело: систематизовано автором на основі [11]

та оновлювати податкові закони, щоб запобігти ухиленню від сплати податків.

2. Розвиток контролю над виконанням податкових зобов'язань. Податкові органи повинні мати ефективну систему контролю над виконанням податкових зобов'язань із боку платників податків. Це включає моніторинг доходів, витрат та інших фінансових операцій для запобігання ухилення від сплати податків.

3. Пропаганда податкової свідомості. Важливо проводити інформаційну роботу серед населення про значущість сплати податків та їх вплив на розвиток економіки. Освітні програми та кампанії можуть сприяти формуванню правильної податкової свідомості у громадян.

4. Співпраця з міжнародними організаціями. Співпраця з міжнародними організаціями щодо боротьби з податковими злочинами та ухиленням від сплати податків також відіграє важливу роль у забезпеченні податкової безпеки національної економіки. Обмін інформацією та досвідом дозволяє більш ефективно боротися з податковими правопорушеннями.

5. Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу. Підтримка малого та середнього бізнесу сприяє збільшенню податкової бази та зниженню тіньової економіки. Створення умов розвитку підприємництва та зменшення адміністративних бар'єрів також сприяє поліпшенню податкової безпеки.

Забезпечення податкової безпеки національної економіки потребує постійної уваги та зусиль з боку державних органів, бізнес-спільноти та громадянського суспільства. Тільки взаємодія всіх зацікавлених сторін дозволить створити стабільну та ефективну податкову систему, здатну забезпечити сталий розвиток економіки.

Крім того, важливо також зважати на соціальні аспекти податкової політики, щоб мінімізувати негативні наслідки для населення. Податкова система має бути збалансованою, справедливою та відповідати економічним потребам країни.

Загалом забезпечення податкової безпеки національної економіки потребує комплексного підходу, який включає законодавчі заходи, контроль і прозорість, освіту та інформаційну роботу, співробітництво на міжнародному рівні та підтримку підприємництва. Тільки такий підхід дозволить створити стабільне та процвітаюче економічне середовище, що сприятиме сталому розвитку національної економіки.

Висновки. Податкова безпека національної економіки залежить від комплексу факторів, включаючи податкову політику, економічну ситуацію, податковий клімат, податкові ухилення та уникнення, податкову мораль та міжнародні впливи. Збалансована та прозора податкова система є важливим елементом для забезпечення стійкості та стабільності економіки країни. Розумна та прозора податкова політика є критично важливою для забезпечення податкової безпеки та стійкості національної економіки. Вона повинна бути спрямована на стимулювання економічного зростання, підтримку підприємництва та сприяння відповідальному громадянству, що в свою чергу сприятиме ефективному збору податків та забезпечить стабільність фінансової системи країни. Дослідженням встановлено, що зросли обсяги податкових надходжень до державного бюджету. Економічна стабільність (зменшення рівня безробіття та інфляції) може позитивно впливати на податкову безпеку, оскільки збільшення податкових надходжень може призвести до достатнього фінансування державних програм та послуг, а та-

кож до зменшення державного боргу та фінансової стабільності. Тому важливо, щоб уряди приділяли особливу увагу збереженню стабільності економіки та сприяли економічному зростанню як основному шляху до підтримки податкової безпеки країни. Забезпечення прозорості та простоти податкової системи, а також розумний рівень податкових ставок (за 2021–2023 р. податкові ставки не змінювались), є важливими для збереження податкової безпеки. Це сприятиме не лише збору податків, але й створить сприятливі умови для бізнесу та економічного зростання, що в свою чергу збільшить стабільність та процвітання національної економіки. Підтримка високого рівня податкової моралі (за досліджуваній період рівень сприйняття умов оподаткування громадянами і бізнесом зменшився) є важливою для забезпечення податкової безпеки національної економіки. Це вимагає системи, яка вважається справедливою та ефективною, а також ефективною системи викриття та покарання порушників податкових обов'язків. Тільки за таких умов можна гарантувати стійкість та стабільність податкової системи країни. Необхідно активізувати міжнародні зусилля у сфері податкової координації та співпраці, а також зміцнювати механізми обміну інформацією для забезпечення ефективного контролю за податковими обов'язками та забезпеченням стабільності та розвитку національних економік. Боротьба з недекларованим доходом та уникненням сплати податків є важливою складовою податкової політики країни (за результатами дослідження спостерігається зростання податкового

боргу, що негативно позначається на зростанні дефіциту державного бюджету). Це вимагає не лише зміцнення контролю та санкцій за порушення податкового законодавства, але і впровадження ефективних заходів щодо попередження податкових ухилень та стимулювання дотримання податкових зобов'язань.

Перспективи податкової безпеки національної економіки визначаються комплексом факторів, що включають економічну, політичну, технологічну та соціальну динаміку. Зростання міжнародних економічних зв'язків створює складніші умови для оподаткування. Співробітництво між країнами у сфері обміну інформацією та боротьби з податковими ухиленнями може покращити податкову безпеку. Використання нових технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, може полегшити моніторинг податкових процесів та запобігання шахрайству. Реформи в системі оподаткування можуть спростити процеси сплати податків, зменшити корупцію та забезпечити більшу прозорість. Зміни в демографічній структурі населення, такі як зростання кількості пенсіонерів у відношенні до активного населення, можуть вплинути на податкові навантаження та потреби в соціальних виплатах. Розробка екологічної податкової політики може стати ключовим чинником у забезпеченні сталого розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Врахування цих та інших факторів допоможе розробити стратегії, спрямовані на покращення податкової безпеки національної економіки в майбутньому.

Література

1. Барановський О.І. Податкова безпека: сутнісний вимір. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 7–24.
2. Гасанов С.С. Фіскальні правила і фіскальна відповідальність: контекст економічної безпеки. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 7–23.
3. Глухова В.І., Скрипник Л.І. Стан податкової безпеки України та напрямки її зміцнення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 10. С. 15–17.
4. *Державна податкова служба: вебсайт*. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2024).
5. *Державна служба зайнятості: вебсайт*. URL: <https://dnp.dcz.gov.ua/analytics/70> (дата звернення: 08.05.2024).
6. *Європейська Бізнес Асоціація: вебсайт*. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analotyka/> (дата звернення: 08.05.2024 р.)
7. Іващенко Г.А. Забезпечення податкової безпеки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/56.pdf (дата звернення: 08.05.2024).
8. Крамаренко К.М., Сахно І.В. Податкова безпека в управлінні фінансовою безпекою держави. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/54.pdf (дата звернення: 06.05.2024).
9. Кушнерук О.Й., Алексеєнко Н.М. Податкова безпека: питання теорії, методології та економічної динаміки. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 1 (90). С. 129–144.
10. Малий В.М. Щодо визначення поняття податкової безпеки. *Форум права*. 2015. № 5. С. 130–135.
11. *Мінфін: вебсайт*. URL: <https://index.minfin.com> (дата звернення: 07.05.2024).
12. *Національний банк України: вебсайт*. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2024).
13. Нешко Р.М., Матвійчук В.І. Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2016. Том 2, № 8. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/3914/3947> (дата звернення: 07.05.2024).

14. Подік І.І. Оцінювання сучасного стану податкової безпеки України. *Економіка та держава*. 2017. № 4. С. 46–51.
15. Подік І.І. Податкова безпека як складова частина економічної безпеки національної економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. № 2. С. 100–107.

References

1. Baranovskyi, O.I. (2017). Podatkova bezpeka: sutnisnyi vymir [Tax security: an essential dimension]. *Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, 1, 7–24 [in Ukrainian].
2. Gasanov, S.S. (2018). Fiskalni pravyla i fiskalna vidpovidalnist: kontekst ekonomichnoi bezpeky [Fiscal rules and fiscal responsibility: economic security context]. *Finance of Ukraine*, 3, 7–23 [in Ukrainian].
3. Glukhova, V.I., & Skrypnik, L.I. (2018). Stan podatkovoi bezpeky Ukrainy ta napriamky yii zmitsnennia [The state of tax security of Ukraine and directions for its strengthening]. *Internauka*, 10, 15–17 [in Ukrainian].
4. *Derzhavna podatkova sluzhba — State Tax Service*. Retrieved from <https://tax.gov.ua> [in Ukrainian].
5. *Derzhavna sluzhba zainiatosti — State Employment Service*. Retrieved from <https://dnp.dcz.gov.ua/analytics/70> [in Ukrainian].
6. *Yeuropeiska Biznes Asotsiatsiia — European Business Association*. Retrieved from <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analotyka/> [in Ukrainian].
7. Ivashchenko, H.A. (2019). Zabezpechennia podatkovoi bezpeky [Ensuring tax security]. *Efektyvna ekonomika*, 10. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/56.pdf [in Ukrainian].
8. Kramarenko, K.M., & Sakhno, I.V. (2020). Podatkova bezpeka v upravlinni finansovoiu bezpekoiu derzhavy [Tax security in the management of the financial security of the state]. *Efektyvna ekonomika*, 4. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/54.pdf [in Ukrainian].
9. Kushneruk, O.Y., & Alekseienco, N.M. (2020). Podatkova bezpeka: pytannia teorii, metodolohii ta ekonomichnoi dynamiky [Tax security: issues of theory, methodology and economic dynamics]. *Naukovi pratsi NDFI*, 1 (90), 129–144 [in Ukrainian].
10. Malyi, V.M. (2015). Shchodo vyznachennia poniattia podatkovoi bezpeky [Regarding the definition of the concept of tax security]. *Forum prava*, 5, 130–135 [in Ukrainian].
11. *Minfin — Ministry of Finance*. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> [in Ukrainian].
12. *Natsionalnyi bank Ukrainy — National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].
13. Neshko, R.M., & Matviichuk, V.I. (2016). Podatkova bezpeka derzhavy yak zaporuka stabilnoi finansovoi bezpeky Ukrainy [Tax security of the state as a guarantee of stable financial security of Ukraine]. *Visnyk studentskoho naukovohto tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa*, 2 (8). Retrieved from <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/3914/3947> [in Ukrainian].
14. Podik, I.I. (2017). Otsiniuvannia suchasnoho stanu podatkovoi bezpeky Ukrainy [Evaluation of the current state of Ukraine's tax security]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 46–51 [in Ukrainian].
15. Podik, I.I. (2016). Podatkova bezpeka yak skladova chastyna ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Tax security as the element of economic security in national economy]. *Eastern Europe: economy, business and management*, 2, 100–107 [in Ukrainian].